

Nr 432.

Av herr **Kyling m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 194, angående reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m.

Genom kungl. proposition nr 194 har framlagts ett i flera hänseenden betydelsefullt förslag till reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för folkskolans överlärare m. m. Förslaget bär dock i flera hänseenden prägel av ett provisorium, vilket också påpekats av skolöverstyrelsen i dess yttrande över det betänkande av 1941 års lärarlönesakkunniga, som ligger till grund för propositionen. I första hand gäller detta avlöningsbestämmelserna, enligt vilka för s. k. distriktsöverlärare skola fastställas minimiarvodet varierande mellan 600 och 3 000 kronor, beroende på antalet läraravdelningar i vederbörande skoldistrikt. En definitiv lönereglering för överlärarna synes böra resultera i en inplacering i det statliga lönesystemets löneklasser, vilket också framförts av folkskolans lärarorganisationer liksom av flera olika remissmyndigheter.

Om det föreslagna arvodessystemet emellertid tills vidare torde böra accepteras, synes dock erforderligt, att detsamma i vissa hänseenden modifieras och kompletteras. En granskning av de föreslagna arvoden ger vid handen, att de äro ytterligt lågt beräknade. En jämförelse med de av riksdagen år 1943 fastställda arvoden för rektorer vid högre kommunala skolor visar, att medan rektor vid enkel kommunal mellanskola med 4 avdelningar har ett arvode, som inklusive rörligt tillägg och kristillägg uppgår till 1 945 kronor per år, måste en överlärare för att uppnå motsvarande arvode förestå ett distrikt med tio gånger så många läraravdelningar. Även jämförd med nu utgående arvoden för överlärare ligger den föreslagna arvodeskalan synnerligen lågt. Om kommunerna skulle tillämpa de föreslagna arvodesbeloppen, skulle detta enligt gjorda beräkningar medföra sänkning av nu utgående överlärararvoden för inte mindre än 40 % av de nu anställda distriktsöverlärarna med i genomsnitt c:a 600 kronor.

En icke oväsentlig förbättring skulle ernås, om rörligt tillägg och kristillägg utginge på de föreslagna arvoden. Allmänna lönenämnden har i sitt

yttrande i ärendet uttalat, att det borde tagas under omprövning, huruvida tillägg motsvarande rörligt tillägg och kristillägg skulle utgå å överlärararvodena. Härvid bör uppmärksammas, att å arvoden för rektorer vid högre kommunala skolor utgå här nämnda tillägg. Enligt de sakkunniga, vilkas mening departementschefen ansluter sig till, sammanhänger detta med att man eftersträvat att i förevarande hänseende jämställa dessa rektorer med rektorerna vid de allmänna läroverken. Överlärarna föreslås jämställda med rektorerna vid de högre kommunala skolorna såtillvida, att avlöningen föreslås utgå i form av arvode i stället för genom uppflyttning i löneklass. Det synes då fullt analogt, att överlärarna, vilkas tjänsteförhållanden äro i stort sett helt överensstämmande med dessa rektorer, nu beredas den löneförman, som rörligt tillägg och kristillägg innebära.

Enligt propositionen skulle vid fastställandet av minimiarvodena hänsyn tagas till medeltalet läraravdelningar vid höstterminens början de tre sista åren före den nya lönereglings ikraftträdande. Därefter skulle omprövning av arvodenas belopp ske vart sjätte år. De arvodesbelopp, som sålunda nu skulle komma att fastställas, skulle alltså i sitt slutskede bli beroende av förhållanden, som varit rådande hela nio år tidigare. Detta kan helt visst inte bli tillfredsställande. Folkskolan befinner sig just nu i mycket snabb utveckling. Sjunde och åttonde klasser inrättas nu flerstädes inom distriktet. Helt avgörande är emellertid, att de årsgrupper, som under de närmaste åren komma att inskrivas i folkskolan, på grund av den starka nativitetökningen äro upp till 50 % större än de som för fem år sedan mottogos. Här måste ett smidigare och mindre eftersläpande beräkningssystem bli nödvändigt. En bättre grundval för fastställande av arvodet synes kunna erhållas genom att beräkna medeltalet läraravdelningar för en kommande sexårsperiod. Sådana beräkningar måste redan nu göras i olika sammanhang, såsom t. ex. vid omprövningar av lärarbehovet, vid nybyggnader för folkskoleväsendet o. s. v., varför det härför behöfliga statistiska materialet redan finnes tillgängligt.

Det föreslagna arvodesystemets högsta belopp, 3 000 kronor, är beräknat för skoldistrikt med 75 läraravdelningar och däröver. Emellertid förekomma skoldistrikt med väsentligt högre antal läraravdelningar. Dessa äro ett fåtal, men rättvisan torde kräva, att systemet kompletteras med ytterligare åtminstone en arvodesgrupp.

Det är att beklaga, att propositionen ej föreslår reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för den grupp av överlärare, som i sakkunnigförslaget benämnas »annan överlärare», d. v. s. överlärarna i de större städer, där skolans högsta ledning handhaves av kommunal inspektör. Dessas tjänsteförhållanden äro mycket skiftande, och en minimistandard är här lika väl av nöden som beträffande distriktsöverlärarna. När 1941 års lärarlönesakkunniga undantog denna överlärargrupp från regleringen, så var

motiveringen den, att de sakkunniga ville hålla nere statens utgifter för detta ändamål. De städer det här gällde ansågos ha råd att själva stå för dessa kostnader liksom tidigare (jfr betänkandet — SOU 1944: 64 — s. 35). Härmed äro emellertid inte dessa befattningshavare, vilkas instruktioner dock fastställas av statlig myndighet och för vilka dock betydande statsbidrag utgå för den del av folkskollärlönen, som i realiteten utgör ersättning för överlärararbetet, garanterade rimliga anställnings- och avlöningsförhållanden. Den minimistandard, som förslaget innebär för distriktsöverlärarna i fråga om arvode, semester, pension m. m., borde utvidgas att gälla också gruppen »annan överlärare». I anslutning till de sakkunnigas nyss nämnda uppfattning rörande ifrågavarande kommuners ekonomi kan det ifrågasättas, om inte bestämmelser härom skulle kunna utfärdas utan särskilda statsbidrag till överlärararvodet.

Under hänvisning till det ovan sagda få vi härmed föreslå, att riksdagen måtte besluta,

att rörligt tillägg och kristillägg skola utgå på de minimiarvoden, som beslutas för överlärare;

att vederbörande överlärares placering i arvodesgrupp skall grunda sig på medeltalet läraravdelningar inom distriktet under kommande sexårsperiod;

att ytterligare en arvodesgrupp med arvode om 3 300 kronor skall fastställas för överlärare i distrikt med över 90 läraravdelningar; samt

att regleringen skall omfatta även överlärare i större städer med kommunal inspektör som högsta skolledare.

Stockholm den 20 mars 1946.

Folke Kyling.

Hildur Nygren.

Henry Allard.

P. Hj. Fagerholm.

*O. Malmberg,
Skövde.*

*Walter Sundström,
Skövde.*